

POSTANOWIENIE

28 marca 2025 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Beata Janiszewska

na posiedzeniu niejawnym 28 marca 2025 r. w Warszawie
w sprawie z powództwa B.M., M.M.1 i M.M.2
przeciwko Bank spółce akcyjnej w W.
o zapłatę i ustalenie,
na skutek skargi kasacyjnej Bank spółki akcyjnej w W.
od wyroku Sądu Apelacyjnego w Gdańsku
z 28 czerwca 2023 r., I ACa 1850/22,

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,**
- 2. zasądza od Bank spółki akcyjnej w W. na rzecz B.M., M.M.1 i M.M.2 kwotę 5400 (pięć tysięcy czterysta) złotych z odsetkami w wysokości odsetek ustawowych za opóźnienie w spełnieniu świadczenia pieniężnego, za czas po upływie tygodnia od dnia doręczenia orzeczenia zobowiązanemu do dnia zapłaty, tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Pozwany Bank S.A. w W. (dalej: bank) wniósł skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego w Gdańsku, którym oddalono apelację skarżącego w sprawie o zapłatę i ustalenie toczącej się z powództwa B.M., M.M.1 i M.M.2.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Jako przyczynę przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżący wskazał występowanie w sprawie istotnych zagadnień prawnych. Ujął je w formę dziesięciu pytań. Pierwsze trzy dotyczyły dopuszczalności zasądzenia „do niepodzielnej ręki” kwot dochodzonych tytułem zwrotu świadczenia nienależnego, związanego z zamiarem uiszczania rat w wykonaniu umowy kredytu, która okazała się nieważna z uwagi na zawarcie w niej postanowień niedozwolonych, bez których kontrakt okazał się niemożliwy do wykonania, w sytuacji, w której powodami w sprawie jest jeden z kredytobiorców oraz spadkobiercy drugiego z nich. Bank przedstawił przy tym stanowisko, zgodnie z którym zasądzenie nie powinno było nastąpić w sposób „niepodzielny”.

Kolejne trzy zagadnienia dotyczyły miały zagadnień wyjaśnionych już w uchwale SN – Izby Cywilnej – z 25 kwietnia 2024 r., III CZP 25/22. Przytaczanie ich w tym miejscu jest zatem zbędne.

Siódme zagadnienie dotyczyło dopuszczalności żądania w pozwie ustalenia nieważności umowy, a nie – jak wskazano w art. 189 k.p.c. – istnienia lub nieistnienia prawa lub stosunku prawnego. Ósme również związane było ze wskazanym przepisem i dotyczyło możliwości żądania ustalenia nieistnienia umownego stosunku prawnego w sytuacji, w której powodowi przysługuje możliwość żądania zwrotu świadczeń nienależnych związanych z tą umową.

Zagadnienie dziewiąte dotyczyło skutków poinformowania konsumenta o ryzyku związanym z zaciągnięciem kredytu indeksowanego do waluty obcej dla oceny, czy zawarte w tej umowie postanowienia dotyczące głównych świadczeń stron nie podlegają badaniu jako niedozwolone na podstawie art. 385 § 1 k.c. Z kolei ostatnie, dziesiąte zagadnienie odnosiło się do możliwości uznania umowy

kredytu za wzajemną oraz oceny, czy w razie nieważności takiej umowy kredytodawcy przysługuje prawo zatrzymania (art. 496 w zw. art. 497 k.c.).

Zgodnie z utrwalonym stanowiskiem orzecznictwa przywołanie przyczyny kasacyjnej unormowanej w art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. wymaga poprawnego zidentyfikowania problemu, w tym odniesienia go do konkretnych przepisów. Konieczne jest także przedstawienie argumentów prowadzących do rozbieżnych ocen danego zagadnienia (zob. postanowienie SN z 10 maja 2001 r., II CZ 35/01). Podniesiony problem musi również charakteryzować się nowością; zagadnienie, które było już przedmiotem wypowiedzi Sądu Najwyższego, co do zasady traci ten walor (zob. postanowienie SN z 19 marca 2012 r., II PK 294/11). Istotność problemu prawnego wyraża się natomiast w tym, że ma on znaczenie precedensowe dla rozstrzygania podobnych spraw lub rozwoju jurysprudencji (zob. postanowienie SN z 23 marca 2012 r., I CSK 496/11). Obowiązkiem wnoszącego skargę jest wywiedzenie i uzasadnienie występującego w sprawie problemu w sposób zbliżony do tego, jaki przewidziany jest przy przedstawianiu zagadnienia prawnego przez sąd odwoławczy na podstawie art. 390 k.p.c. (zob. postanowienie SN z 18 lutego 2015 r., II CSK 428/14).

Tylko we wskazanych wyżej okolicznościach może być realizowana publicznoprawna funkcja skargi kasacyjnej. Jednocześnie przedstawiony Sądowi Najwyższemu problem musi mieć konkretny związek z rozstrzygnięciem danej sprawy, to jest z zarzutami skargi oraz podstawą prawną i faktyczną zaskarżonego wyroku (zob. postanowienie SN z 21 maja 2013 r., IV CSK 53/13). Przyjęcie skargi do rozpoznania ma bowiem na celu zarówno realizację interesu publicznego, jak i ochronę praw prywatnych. Zagadnienie prawne powinno mieć więc taki wymiar problemowy, aby udzielona przez Sąd odpowiedź miała znaczenie dla rozstrzygnięcia o zasadności skargi kasacyjnej wniesionej w sprawie, w której pytanie zostało zadane, a jednocześnie – dzięki uniwersalnemu ujęciu – odpowiedź ta uzyskiwała walor aplikacyjny w rozstrzyganiu innych spraw.

Pierwsze trzy spośród przedstawionych przez bank zagadnień nie występują w sprawie. Sąd Okręgowy nie zasądził bowiem żądanej przez powodów kwoty „do niepodzielnej ręki”. Przeciwnie, w punkcie 2 wyroku Sądu pierwszej instancji,

zawierającym rozstrzygnięcie w przedmiocie żądanej przez powodów zapłaty, nie znalazło się żadne zastrzeżenie co do sposobu świadczenia wskazanej tam kwoty.

Oдноśnie do kolejnych trzech należy wskazać, że, wobec braku podstaw do podjęcia działań unormowanych w art. 88 § 1 u.s.n., przy rozpoznawaniu niniejszej sprawy Sąd Najwyższy pozostaje, na mocy art. 87 § 1 u.s.n., związany stanowiskiem wyrażonym w sentencji uchwały SN – Izby Cywilnej – z 25 kwietnia 2024 r., III CZP 25/22. W uchwale tej orzeczono m.in., iż w razie uznania, że postanowienie umowy kredytu indeksowanego lub denominowanego odnoszące się do sposobu określania kursu waluty obcej stanowi niedozwolone postanowienie umowne i nie jest wiążące, w obowiązującym stanie prawnym nie można przyjąć, że miejsce tego postanowienia zajmuje inny sposób określenia kursu waluty obcej wynikający z przepisów prawa lub zwyczajów, a w razie niemożliwości ustalenia wiążącego strony kursu waluty obcej w umowie kredytu indeksowanego lub denominowanego umowa nie wiąże także w pozostałym zakresie. Oznacza to, że podnoszone przez skarżącego wątpliwości uległy dezaktualizacji, a ewentualne wątpliwości związane z przytoczonymi na wstępie przepisami zostały usunięte, przy czym kierunek ich rozstrzygnięcia nie uzasadnia ewentualnego przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania jako oczywiście uzasadnionej.

Oдноśnie do art. 189 k.p.c. należy wskazać, że przepis ten pozwala, co oczywiste, żądać tylko ustalenia istnienia lub nieistnienia prawa lub stosunku prawnego. Jest jednak jasne, że żądanie ustalenia nieważności umowy, jakkolwiek nieprawidłowo ujęte, stanowi w istocie właśnie żądanie ustalenia nieistnienia stosunku prawnego mającego wynikać z tej umowy. Analiza akt postępowania prowadzi do wniosku, że ani orzekające w sprawie sądy, ani strony nie miały wątpliwości co do tego, czego domagali się powodowie i o czym orzekł Sąd Okręgowy. Co się z kolei tyczy kwestii interesu prawnego, to w dochodzeniu ustalenia nieważności umowy w sytuacji, w której możliwe jest wytoczenie powództwa o zwrot świadczeń spełnionych nienależnie w "wykonaniu zobowiązania" z takiego kontraktu, to w orzecznictwie wyjaśniono już, że rozumienie interesu musi być szerokie i elastyczne, a także uwzględniać okoliczności danej sprawy. W określonych sytuacjach nie można więc wykluczyć, że możliwość wytoczenia powództwa o zapłatę nie wyczerpuje interesu prawnego

po stronie osoby kwestionującej związanie częścią postanowień umowy lub istnienie zobowiązania mającego wynikać z umowy kredytu (zob. postanowienie SN z 29 grudnia 2021 r., I CSK 336/21, oraz wyrok SN z 26 maja 2022 r., II CSKP 19/22).

W przypadku żądania ustalenia nieistnienia stosunku prawnego mającego wynikać z umowy kredytu, która – zgodnie z założeniami stron – miała być wykonywana także w dacie orzekania (art. 316 § 1 k.p.c.), a nadto wiązała się z ustanowieniem zabezpieczenia w postaci hipoteki, z reguły można przyjąć, że kredytobiorca twierdzący, iż stosunek prawny nie istnieje, ma interes prawny w dokonaniu takiego ustalenia niezależnie od możliwości domagania się zapłaty kwoty odpowiadającej spełnionym przez niego na rzecz banku świadczeniom, wskazywanym w sprawie jako świadczenia nienależne (zob. postanowienie SN z 28 kwietnia 2023 r., I CSK 2024/22).

Zasadnicze znaczenie ma również konstatacja, że ocena wynikającej z art. 189 k.p.c. przesłanki interesu prawnego nie poddaje się generalizacji i powinna być dokonywana *ad casum*; z tego też względu ewentualne wątpliwości w tej kwestii dotyczą w istocie nie wykładni prawa, lecz etapu jego stosowania.

Kwestia tego, czy skutek udzielenia kredytobiorcom stosownych pouczeń co do natury ryzyka walutowego, zawarta w umowie klauzula indeksacyjna była jednoznaczna w rozumieniu art. 385 § 1 zd. 2 k.c., nie ma dla sprawy znaczenia. W sprawie za abuzywne uznano bowiem stosowanie w przeliczeniach związanych z indeksacją kredytu kursów walut jednostronnie ustalanych przez bank (s. 14 uzasadnienia wyroku SA). Wyjaśnienia w przedmiocie istoty ryzyka kursowego nie mogą prowadzić do wniosku, że postanowienia spornej umowy nie były abuzywne, skoro powodom nie wyjaśniono, jak powstaje tabela kursowa banku (gdyż sposób konstrukcji tej tabeli nie wynikał w ogóle z umowy). W konsekwencji postanowienia odnoszące się do stosowania tej tabeli były niedozwolone. Z cytowanej wyżej uchwały SN – Izby Cywilnej – z 25 kwietnia 2024 r., III CZP 25/22, wynika przy tym, że bez tych postanowień umowa nie mogła wiązać stron.

Kwestia prawa zatrzymania w sprawach takich jak niniejsza została z kolei rozstrzygnięta - w sposób odmienny od oczekiwanego przez skarżącego – w uchwale (7) SN z 19 czerwca 2024 r., III CZP 31/23. Istniejące wcześniej wątpliwości co do wykładni art. 496 w zw. z art. 497 k.c. przestały być zatem aktualne.

Jako drugą przyczynę przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżący wskazał art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c. Przedstawił przy tym osiem grup unormowań, które w ocenie banku wymagają wykładni. Zidentyfikowane w skardze kasacyjnej problemy w całości powtarzają jednak kwestie omówione wcześniej jako istotne zagadnienia prawne. Powtarzanie stanowiska skarżącego oraz przyczyn, dla których skarga kasacyjna nie wymaga przyjęcia do rozpoznania, byłoby zatem zbędne.

Kierując się przedstawionymi względami, Sąd Najwyższy uznał, że z motywów skargi kasacyjnej nie wynika, by zachodziły przyczyny określone w art. 398⁹ § 1 k.p.c., co uzasadniało odmowę przyjęcia tej skargi do rozpoznania. O kosztach orzeczono na podstawie § 2 pkt 7 w zw. z § 10 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie.

Z uwagi na powyższe, na podstawie art. 398⁹ § 1 k.p.c., orzeczono, jak w sentencji postanowienia.

Beata Janiszewska

[SOP]

[r.g.]

